

RAŠYTOJOS LAZDYNŲ PELĖDOS LITERATŪRINĖS PREMIJOS KONKURSUI

RAŠINYS „KUR NEBEŪKIA PELĖDOS“

Augenijus Zabitis

Skuodas

Po kojom trakstelėjo sausas šiekštas. Antanas sustingo: jam pasirodė, kad garsas pasigirdo už didžiojo Šaltinių birštvos ažuolo – ten, kur nieko nebuvo ir negalėjo būti. Jis bijo! Bijo visur – žeminėje, kur lyg ir nebūtų ko bijoti, miške, kur pastaraisiais metais žmonės apskritai vengia lankytis... Bijojo ir žiemą, kai būrys glaudėsi dentoriaus Beniušio daržinėje.

Tada jiems pasisėkė. Kai rusai su sribokais daržinę padegė, būrys buvo išvykęs į Darbėnus. Beniušį su visa šeimyna išsiuntė į Sibirą – sakė, davė pusvalandį daiktams susikrauti. Partizanai grįžo į Palšių bunkerį, nors buvo dar šalta ir drėgna. Dieną kūrenti buvo neatsargu. Drėgmė smelkė iki kaulų. Norėdami sušilti, stiklinėm gėrė *samagoną*. Žeminė pradžio naminės smarve. Pavasariop, pasigavęs pleuritą, mirė vienas iš vyrų. Kiti nuolat kosėjo ir krenkštė.

Antanas išėjo iš birštvų, pritūpė po jūdvių su Albina skirpstu ir pridėjo delnus prie lūpų. Jam atrodė, kad pelėdos ūkimas pernelyg duslus – ir suūkė garsiau. Pasistebęs apžvelgė Severino kiemą. Greitu žingsniu trobos link skubėjo Barbora. Kodėl ji taip skuba? Antanas dar kartą pakėlė delnus prie burnos. Šiurpus pelėdos balsas nuskriejo per visus Šaltinius.

Kodėl Albina neatbėga, kaip visada, į pasimatymo vietą? Per savaitę jis klaikiai pasiilgo moters, stiprus geismas degino kūną. Albina, regis, jo irgi pasiilgdavo: susitikę abu iškart – be žodžių – sukrisdavo į žolę. Dabar – nieko! Kiemas buvo tuščias.

Antanas nekantravo: pelėda suūkė ketvirtą kartą. Iš klėties išslinko Severinas. Pasukęs galvą birštvų pusėn, kone tekinas pasileido į trobą. Po velnių! Nuo kada kaimo žmonės taip bijo pelėdų?

Laikas slinko, tačiau Albina vis nesirodė. Antanas laiko turėjo į valias, todėl išsitiesė žolėje aukštiekninkas. Jam skubėti niekur nereikia, kaip ir kitiems partizanams. Į žygius išvykdavo nedažnai. Paskutinį kartą lankėsi Raudone vadinamoj mokyklėlėj šalia kasinio – žvyrkelio. Ėjo pagąsdinti mokytojos. Tik atsisėdęs į juodą mokyklinį suolą Antanas suvokė, kaip smarkiai jis išaugo per karą. Bet... ar baigėsi karas? Ant sienos virš lentos kabojo ūsuoto dėdulės portretas: veidas tamsus ir rūstus, nosis kumpa – kaip

vanago. Mama troboj kabindavo tik šventus paveikslus, ir tokio dėdės vaikinai niekada nebuvo matę. Vilius piktai nudrėskė tą paveikslą ir taip tėsė į grindis, kad rėmai šipuliais išlakstė. Antanas nustebo: kuo jį papiktino tas senis? Mokytoja verkė, o Vilius šaukė:

– Dievo mūką vaikams pakabink, o ne savo sušiktą Staliną! Vaikai turi katalikais ir lietuviais išaugti, o ne bolševikais. Ar girdi, ką sakau, panele mokytoja?

– Ne aš jį pakabinau,– teisinosi mokytoja.– Iš partkomo buvo atvažiavę, kretingiškiai. Jie patys pakabino ir liepė vaikams sakyti: tai – didysis pasaulinio proletariato vadas draugas Stalinas. Jo dėka nuversta buržujų valdžia ir pradėta pasaulinė revoliucija.

– Nutilk, kekše ruskine!– sukliko Vilius ir, sugriežęs dantimis, įrėmė vamzdį mokytojai į kaktą.– Pakartok, ką pasakei – ir iškart siunčiu pas Abraomą.

Antanas suglumęs žiūrėjo, kaip klasės vidury parklupdyta jaunutė mokytoja prisiekė mokytį vaikus poterių ir kalbėti apie tai, kokie didvyriai esą Lietuvos partizanai. Lauke Aloyzas ėmė bambėti, kad reikėjo mergiotę išdulkinti – kad priesaiką ilgiau prisimintų, bet Vilius sudraudė:

– Negalima. Inteligentus tik pagąsdinti įsakyta.

– Cha! Kas mums gali įsakinėti?

– Vadas. Kontrimas. Taigi – nei šaudyti, nei dulkinti. Supratai, didvyri?

O Antanas išeidamas pasičiupo kažkokį laikraštį ir, slėpdamasis nuo visų, paskui perskaitė. Lietuvos Tarybų socialistinėje respublikoje sparčiais tempais vyksta kolektyvizacija. Organizuojami traktorininkų kursai, kolūkiuose greit pasirodys galinga technika. Liaudies gynėjai likviduoja banditų gaujų likučius – buržuazinių nacionalistų išperas. Skelbiama dar viena amnestija tiems, kurių rankos nesuteptos darbo žmonių krauju. Tarybų Sąjungoje kuriamas komunizmas. Draugo Stalino dėka Lietuva žengia į šviesią ateitį. Bijodamas tarptautinio proletariato, Amerikos imperializmas nori karo. O paskutiniame puslapyje Antanas pamatė klaikų piešinį: skrybėlėtas dėdulė – amerikonas neįtikėtinai dideliu pilvu ir plonom kaip skruzdėlės kojytėm. Piešinys prajuokino Antaną. Laikraštį jis sudegino, bet to dėdulės niekaip negalėjo pamiršti. Nejaugi taip atrodo draugai ir sąjungininkai, visą laiką žadėję mus išvaduoti? Negali taip atrodyti: tokios plonos kojos neišlaikytų didžiulio pilvo – sulinktų kaip miežio šiaudas.

Staiga Antanas išgirdo tylūs Albinos žingsnius. Pažino juos iš karto. Vis dėlto atėjo! Puolė prie jos, norėdamas apkabinti ir, kaip visada, parversti į žolę, bet Albina atsitraukė.

– Nereikia, Antanai. Užteks, aš nebenoriu. Nebenoriu ir nebegaliu.

– Albina!

– Nereikia... Severinas viską žino. Ir Barbora žino. Sakė: pelėdos dieną neūbauja.

Ak... Apie tai jis nepagalvojo. Tikrai: pelėdos dieną nemato, todėl miega. Bet išblyškęs jaunos moters veidas neatšaldė Antano: aštrus geismas kankino ir gniaužė gerklę. Jis norėjo Albinos! Atsegtos kartūno palaidinės sagos kaitino galvą: jis sapnavo šią akimirką, galvojo dieną ir naktį apie šiltą baltą moters odą – kaip išsigelbėjimą nuo stingdančios žeminės drėgmės ir samagono smarvės.

– Na, nors pabučiuoti leisk. Paskutinį kartą, gerai? Ar tu visai manęs nebemyli?

Albinos lūpos buvo šaltos. Ji nesipriešino. Suartėjimas, kaip visada, buvo greitas ir trumpas, tik kažkoks nevykęs, netikras, bet išsikrovęs Antanas pasijuto geriau.

– Nebedarykim to, Antanai,– sušnibždėjo Albina, sagstydamasi palaidinę.– Aš turėsiu vaiką. Tu padarei.

– Tai gerai! Ar tu nenori vaiko?

– Noriu. Bet vaikas turėtų būti nuo Prano. Aš jo žmona.

– Tai pasakyk Pranui, kad vaikas – nuo jo. O mudu žinosim, kad mūsų. Paskui pažiūrėsime. Kai išvysim ruskių, gyvenimas susitvarkys. Išeitį kaip nors rasim.

– Juk žinai, kad vaikas negali būti nuo Prano. Jis nė karto su manim nepermiegojo ir niekada to man nedarė, ką tu darei!

– Ot, velnias... Reikia ką nors sugalvoti,– Antanas vaikiškai krapštė pakaušį.– Ką mes galim sugalvoti? Reikia dar šiek tiek laiko: dar keletas mėnesių – ir mus išvaduos.

– Niekas mūsų neišvaduos, Antanai...

– Ką tu sakai, Albina!

– Niekas mūsų nevaduos ir niekas neišvaduos,– pakartojo moteris.– Severinas taip sakė, o jis yra protingas. Ir Barbora jam pritaria. Abu kalba – ir į mane žvalgosi. Sako, miškai bus kraujyje išmaudyti. Pats suprask: tiek laiko po karo praėjo, jie jau šimtą kartų *pareiti* žadėjo. Viskas baigta, Antanai. Gal jau rytą tavęs nebus.

– Nežinau, ar karas baigėsi,– sumurmėjo Antanas ir pro ašaras sušuko:– Tu meluoji, tu nieko nežinai! Negali taip būti! Vilius vis kartoja: išmuš mūsų valanda.

– Tavo Vilius meluoja, o ne aš,– Albina papurtė galvą.– Viskas baigta mums, viskas.

– Bet juk man – tik dvidešimt! Dvidešimt metų! Aš nenoriu mirti. Prieš akis – visas gyvenimas!

– Visas gyvenimas, sakai?– tyliai paklausė Albina ir pravirko. Antanas drebančiu delnu glostė jos garbanas, išdrikusias ant smilgų, ir bandė šluostyti ašaras – bet ašaros nesiliovė riedėjusios iš užmerktų Albinos akių, ir Antano plaštaka tapo šlapia. – Man reikia eiti... Antanai, mane pykina.

– Ar ateisi kitą kartą?

Albina stipriai apkabino jo pečius – ir Antanas suprato: ji atsisveikina. Sušnibždėjo į ausį – o gal Antanui tik pasigirdo?– lyg „nušauk mane, kai eisiu“,– ir skubiu žingsniu nuėjo. Albinai tolstant, jis vėl pajuto baimę. Atrodė, tarsi jį neatstodamos seka kažkieno akys, visur esančios ir viską matančios. Pagaliau Antanui tapo aiški Albinos žodžių prasmė: niekas neateis ir niekas jų nevaduos. Niekas jiems nepadės – ir neliko jokio gyvenimo. Neliko Albinos rankų, jos kūno, rankų, neliko ir jos ašarų. Antanas yra vienas – nes jo nėra: pro šalį gūdžiai ir tyliai slinko alksnių kamienai, ir Antano kūnas – judantis kamienas, išstumtas iš pralaimėtos tikrovės.

Prasibrovęs į birštvų pakraštį, vaikiną paieškojo lazdos – kad per lankas eidamas, neįsmuktų į akivarą. Anapus lankų, Baltupėnuose, bolavo jo laukianti aukšta miško siena. Iki jos – pora lygumos kilometrų per aukštą pelkių žolę. Tai buvo pavojingiausia kelio atkarpa: esi iš visų pusių matomas. Ir vis dėlto, traukdamas per lankas, Antanas niekuomet nejausdavo baimės. Gal todėl, kad dangus čia atrodė žymiai arčiau nei kitur?

Pabaksnodamas lazda taką, Antanas žengė tolyn. Šūvio jis negirdėjo, tik pajuto dilgtelejimą – tarsi staigų karštos adatos dūrį į krūtinę. Jis neišsigando: nebeturėjo tam laiko – paleido lazdą – ir stačia galva kniubo į akivarą...

Po valandėlės nuo birštvų atsiskyrė žmogaus figūra. Tai buvo Adomas Saveikis. Adomas lengvai surado kūną, pradėjusį grimzti į tirštą rusvą pliužą – ir, sukaupęs jėgas, patraukė už kojų. Ištempęs iš akivaro nušautąjį, delnu nušluostė veidą ir nusikeikė:

– Po velnių, ir vėl aš jį pragoniau! Aišku, tai ne Vilius. Vargšeli, kodėl man pasipainiojai? Kur tave nelabasis nešė? Kas tu toks?

Apieškojęs negyvėlio kišenes, Adomas rado tik veidroduką. Jokio dokumento, jokio popieriuko. Tačiau drabužiai tvoskė stipriu drėgnos žemės kvapu. Lygiai taip kvėpėjo Viliaus sėmėga, kurią tas pakabindavo ant vinies virtuvėje prieš eidamas į miegamąjį pas Kotryną. Adomo širdyje užvirė pyktis: na gerai, šitas – ne Vilius, bet toks pat *švancas* kaip Vilius. Ir iš tos pačios gaujos, aišku. Geras žmogus vienam būry su Vilium būti negali.

Adomas stenėdamas pakėlė kūną ir tėsė į patį akivaro vidurį. Palaukė, kol negyvėlio batai dingo rusvoje pliužoje, pasiėmė numestą lazdą ir pasuko atgal į birštvas. Veidroduką, kurį rado aukos kišenėje, pasiilks. Galbūt ateis ta valanda, kai Viliui jį parodys? Kitą kartą Adomas bus atidesnis, ir tas banditas Kotrynos *jebaris* neprapuls iš akių taip, kaip šikart prapuolė. Rusų dažnai vartojamas žodis „jebaris“ Adomui baisiai patiko, kaip ir visi kiti keiksmazodžiai. Tikrai – jis suseks tą jebarį ir nudės kaip šunį.

Nuo to laiko niekas dienomis nebegirdėjo pelėdų: jos, kaip ir anksčiau, miegojo.
